

**STUDIA
CAIETE SILVANE
NR. 3/2025**

**REZUMATE -
ABSTRACTS**

**Biserică și societate
în Sălaj și în Transilvania**

**CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA PERSONALITĂȚII
PROTOPOPULUI GRECO-CATOLIC IOAN CHESELI DRAGOMIR
(1822-1912) ȘI A FIULUI ACESTUIA,
MEMORANDISTUL TEOFIL DRAGOMIR (1859-1937)**

Dr. Daniel-Victor Săbăceag
Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj
Dr. Viorel Câmpean
Biblioteca Județeană Satu Mare

**CONTRIBUTIONS TO THE KNOWLEDGE OF THE PERSONALITY OF THE GREEK
CATHOLIC ARCHPRIEST IOAN CHESELI DRAGOMIR (1822-1912) AND HIS SON,
THE MEMORANDIST TEOFIL DRAGOMIR (1859-1937)**

Rezumat: Articolul nostru dorește să aducă completări la viața și activitatea celor doi membri ai familiei Dragomir, nobilă și prin origine, dar și prin atașamentul la valorile naționale. Despre seniorul familiei, protopopul greco-catolic Ioan Cheseli Dragomir (1822-1912) s-a scris ceva mai mult până acum. Din păcate, s-a întâmplat să fie confundat cu un membru al aceleiași familii, dar cu activitate în altă zonă. Iar despre memorandistul Teofil Dragomir (1859-1937) avem, până astăzi, prea puține informații despre multiplele domenii în care s-a implicat de-a lungul vieții.

Desigur, activând și în aceleași perioade istorice – cum a fost epopeea memorandistă, dar și în perioade diferite – cum ar fi cea pașoptistă și cea de după împlinirea idealului național, viețile lor au și elemente comune, dar și altele distinctive. Și, dacă ar fi să punem la lumină aspectul prim care îi diferențiază, este faptul că fiul nu a urmat menirea tatălui, preoția, deși a avut pregătire în acest sens. Viața i-a îndreptat însă pașii către alt domeniu, din care și-a câștigat existența și a asigurat traiul material pentru numeroși compatrioți. Iar tatăl său a ajuns până la o vârstă venerabilă, îngrijindu-se de latura spirituală a vieții enoriașilor săi.

Ca un corolar vine însă aspectul cultural și implicarea amândurora în activitățile „Astrei”, o adevărată școală a emancipării naționale. Fără îndoială, atât Ioan Cheseli Dragomir, cât și fiul său, Teofil Dragomir, pot fi așe-

Abstract: Our article aims to add to the life and work of the two members of the Dragomir family, noble both by origin and by attachment to national values. A little more has been written about the family's senior, the Greek Catholic archpriest Ioan Cheseli Dragomir (1822-1912). Unfortunately, he happened to be confused with a member of the same family, but with activity in another area. And about the memorandist Teofil Dragomir (1859-1937) we have, to this day, too little information about the multiple fields in which he was involved throughout his life.

Of course, working in the same historical periods – such as the Memorandist epic, but also in different periods – such as the most optimistic one and the one after the fulfillment of the national ideal, their lives have common elements but also other, distinctive ones. And, if we were to highlight the main aspect that differentiates them, it is the fact that the son did not follow his father's calling, the priesthood, although he had training in this regard. However, life directed his steps towards another field from which he earned his living and ensured the material livelihood of numerous compatriots. And his father reached a venerable age taking care of the spiritual side of the life of his parishioners.

As a corollary, however, comes the cultural aspect and the involvement of both in the activities of "Astra", a true school of national emancipation. Without a doubt, both

zați în galeria personalităților cu care românii din Sălajul istoric se pot mândri.

Cuvinte-cheie: *Biserica Greco-Catolică, Copalnic-Mănăstur, Chioar, Ciocmani, Băbeni, Năpradea, protopop Ioan Cheseli Dragomir, Sălaj, Astra, Teofil Dragomir, Lupoiaia, Jibou, memorandist*

Ioan Cheseli Dragomir and his son, Teofil Dragomir, can be placed in the gallery of personalities that the Romanians of historical Sălaj can be proud of.

Keywords: *Greek Catholic Church, Copalnic-Mănăstur, Chioar, Ciocmani, Băbeni, Năpradea, Archpriest Ioan Cheseli Dragomir, Sălaj, Astra, Teofil Dragomir, Lupoiaia, Jibou, memorandist*

MISIUNEA EDUCATIVĂ ȘI CULTURALĂ A EPISCOPIEI GRECO-CATOLICE DE ORADEA, DE LA ÎNFIINȚARE PÂNĂ LA MAREA UNIRE

Muzeograf Dumitru Noane
Muzeul Țării Crișurilor – secția Muzeul Orașului Oradea

THE EDUCATIONAL AND CULTURAL MISSION OF THE GREEK CATHOLIC EPISCOPY OF ORADEA, FROM ITS ESTABLISHMENT TO THE GREAT UNION

Rezumat: În anul 2025 s-au împlinit 250 de ani de la înființarea Episcopiei Greco-Catolice de Oradea, eveniment cu urmări benefice – îndeosebi în viața comunității române din oraș –, prin contribuția deosebită pe care și-a adus-o în ceea ce privește ridicarea prin școală și cultură a românilor din părțile vestice. Misiunea episcopiei, de dezvoltare a unei rețele de școli românești, dar mai ales de sprijinirea tipăriturii de carte în limba română pentru folosul preoților și, în special, al tinerilor învățăcei, a fost dusă la bun sfârșit prin situația în scaunul episcopal a unor personalități deosebite. Păstoria episcopilor Ignatie Darabant (1789-1805), Samuil Vulcan (1806-1839) și Vasile Erdeli (1840-1861) a atras la Oradea o parte însemnată a elitei românești a vremii, începând cu corifeii Școlii Ardelene, Samuil Micu-Klein, Gheorghe Șincai și Petru Maior, al căror final de carieră s-a desfășurat cu sprijinul și îndemnul episcopilor Ignatie Darabant și Samuil Vulcan, după programul schițat, în linii mari, de episcopul Darabant în urma experienței dobândite cu prilejul momentului *Supplex Libellus Valachorum*. Programul viza, în mod limpede, ridicarea culturală, materială și spirituală a enoriașilor greco-catolici, a românilor în ansamblul lor, indiferent de apartenența lor confesională. Totuși, principala direcție de acțiune a episcopilor orădeni a fost aceea a educației și învățământului, linie semnalată ca foarte necesară încă cu prilejul anchetelor din anii 1754-1756. Atenția lor a cuprins, în egală măsură, atât nivelele inferioare de instrucție, cât și cele superioare, absolut necesare ridicării sociale a coreligionarilor lor. Semnificativ a fost efortul lor de pregătire modernă a învățătorilor, care s-a făcut în școala preparandială din Oradea, în

Abstract: The year 2025 marked 250 years since the establishment of the Greek Catholic Diocese of Oradea, an event with beneficial consequences – especially for the Romanian community in the city – thanks to its significant contribution to the advancement of Romanians in the western regions through education and culture. The diocese's mission to develop a network of Romanian schools, but especially to support the printing of books in Romanian for the benefit of priests and, above all, young students, was successfully accomplished by placing some remarkable personalities in the episcopal seat. The pastoral work of bishops Ignatie Darabant (1789-1805), Samuil Vulcan (1806-1839), and Vasile Erdeli (1840-1861) attracted a significant portion of the Romanian elite of the time to Oradea, starting with the leaders of the Transylvanian School, Samuil Micu-Klein, Gheorghe Șincai, and Petru Maior, whose careers ended with the support and encouragement of bishops Ignatie Darabant and Samuil Vulcan, following the program outlined by Bishop Darabant based on his experience with the *Supplex Libellus Valachorum*. The program clearly aimed at the cultural, material, and spiritual uplifting of Greek Catholic parishioners, of Romanians as a whole, regardless of their religious affiliation. However, the main focus of the Oradea bishops was education and teaching, an area that had been identified as very necessary during the investigations of 1754-1756. Their attention was focused equally on both lower and higher levels of education, which were absolutely necessary for the social advancement of their fellow believers. Their efforts to provide modern training for teachers were significant, carried out at the

fruntea căreia au fost numite, cu multă grijă, numai personalități de valoare certă: Simeon Maghiar (1780-1790), Ioan Corneli (1792-1806, 1817-1847), Mihai Benei (1808-1814), Nicolae Borbola (1814-1816). Studenții selecționați de Episcopia Greco-Catolică orădeană au urmat școli de grad universitar în centre de mare prestigiu ale vremii: Viena, Eger, Lwow, Buda, Trnava, ca bursieri ai eparhiei orădene, care s-a străduit să-și pregătească personalul necesar prin eforturi proprii și asumându-și responsabilitatea formării lui. Conștient de importanța unei strategii unitare a tipăririi cărților românești, episcopul Ignatie Darabant a inițiat și, după cinci ani de eforturi, a reușit să obțină controlul asupra tuturor tipăriturilor românești realizate la Tipografia din Buda, impunând numirea în postul de cenzor și corector al cărților românești de acolo a oamenilor săi de încredere: Samuil Micu-Klein (1804-1806) și Gheorghe Șincai (1805-1807); mai apoi Samuil Vulcan l-a impus pe Petru Maior (1808-1821) și pe urmașii acestuia, cu toții implicați în editarea *Lexiconului* de la Buda. Episcopul Vasile Erdeli s-a dovedit un excelent organizator al eparhiei orădene, pe care a condus-o în buna tradiție a ierarhilor iluștri care l-au precedat. Ca fost rector al Seminarului Greco-catolic orădean, odată ajuns în scaunul episcopal, a construit pentru acesta o clădire nouă (1846), a reorganizat școala normală pentru băieți și a militat pentru înființarea catedrei de limba română de la Universitatea din Budapesta. La începutul secolului al XX-lea, comunitatea greco-catolică din Oradea a fost dominată de personalitatea ieșită din comun a episcopului Demetriu Radu (1902-1920).

Cuvinte-cheie: *Samuil Vulcan, biblioteca, tipărire de cărți, Liceul din Beiuș, Ioan Corneli, Seminarul Greco-Catolic*

preparatory school in Oradea, which was carefully led by individuals of proven merit: Simeon Maghiar (1780-1790), Ioan Corneli (1792-1806, 1817-1847), Mihai Benei (1808-1814), Nicolae Borbola (1814-1816). The students selected by the Greek Catholic Diocese of Oradea attended university-level schools in the most prestigious centers of the time: Vienna, Eger, Lwow, Buda, Trnava, as scholarship holders of the Oradea diocese, which strove to prepare the necessary personnel through its own efforts and assumed responsibility for their training. Aware of the importance of a unified strategy for printing Romanian books, Bishop Ignatie Darabant initiated and, after five years of effort, succeeded in to gain control over all Romanian publications produced at the Buda Printing House, imposing the appointment of his trusted men, Samuil Micu-Klein (1804-1806) and Gheorghe Șincai (1805-1807), as censors and proofreaders of Romanian books there; Samuil Vulcan then imposed Petru Maior (1808-1821) and his successors, all of whom were involved in editing the *Lexicon* of Buda. Bishop Vasile Erdeli proved to be an excellent organizer of the Oradea diocese, which he led in the fine tradition of the illustrious hierarchs who preceded him. As former rector of the Greek Catholic Seminary in Oradea, once he became bishop, he built a new building for it (1846), reorganized the normal school for boys, and campaigned for the establishment of a Romanian language department at the University of Budapest. At the beginning of the 20th century, the Greek Catholic community in Oradea was dominated by the extraordinary personality of Bishop Demetriu Radu (1902-1920).

Keywords: *Samuil Vulcan, library, book printing, Beiuș High School, Ioan Corneli, Greek Catholic Seminary*

VIZITE CANONICE ȘI SFINȚIRI DE BISERICI ALE EPISCOPULUI IULIU HOSSU ÎN JUDEȚUL SĂLAJ (1924-1925)

Dr. Marin Pop
Muzeul Județean de Istorie și Artă – Zalău
Dr. Daniel-Victor Săbăceag
Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj

CANONICAL VISITS AND CONSECRATIONS OF CHURCHES BY BISHOP IULIU HOSSU IN SĂLAJ COUNTY (1924-1925)

Rezumat: Vizitele canonice ale episcopului Iuliu Hossu au reprezentat mijloace extrem de importante pentru îmbogățirea și consolidarea vieții spirituale a credincioșilor din Dieceza Greco-Catolică de Gherla.

Începute în anul 1920, vizitele canonice au continuat până în toamna anului 1926, perioadă în care episcopul Iuliu Hossu a vizitat 746 comunități bisericești, parohii și filii din cadrul Diecezei de Gherla, fiind supranumit și „episcopul vizitațiunilor”, pentru că nu a rămas nevizitat niciun cătun de către vrednicul episcop.

În prezentul studiu ne-am propus să evidențiem vizitele canonice și sfințirile de biserici pe care episcopul Iuliu Hossu le-a întreprins în județul Sălaj acum 100 de ani, în 1924 și 1925.

În anul 1924, episcopul Iuliu Hossu a vizitat nu mai puțin de 45 de parohii și filii, care făceau parte din cinci districte protopopești ale Sălajului: Bred, Pericei, Șamșud, Ip și Valcău, iar apoi a plecat în pelerinaj la Mănăstirea Bixad. De asemenea, la 5 octombrie 1924 a sfințit noua biserică ridicată de credincioșii din parohia Curitău (azi Sălăjeni).

În anul 1925, în cadrul celei de a doua serii de vizite canonice anuale întreprinse de episcopul Iuliu Hossu, a cercetat 33 de parohii și filii sălăjene, după care a plecat în pelerinaj la Mănăstirea Moisei. De asemenea, a sfințit bisericile din Hășmaș și Cehăluț.

Cuvinte-cheie: *Iuliu Hossu, episcop greco-catolic, vizite canonice, județul Sălaj, parohii*

Abstract: Bishop Iuliu Hossu's canonical visits were extremely important means of enriching and strengthening the spiritual life of the christians in the Greek Catholic Diocese of Gherla.

Beginning in 1920, the canonical visits continued until the fall of 1926, during which time Bishop Iuliu Hossu visited 746 church communities, parishes, and branches within the Diocese of Gherla, earning him the nickname "the visiting bishop" because no hamlet remained unvisited by the worthy bishop.

In this study, we aim to highlight the canonical visits and church consecrations that Bishop Iuliu Hossu undertook in Sălaj County 100 years ago, in 1924 and 1925.

In 1924, Bishop Iuliu Hossu visited no fewer than 45 parishes and branches, which were part of five archpriest districts of Sălaj: Bred, Pericei, Șamșud, Ip, and Valcău, and then went on a pilgrimage to Bixad Monastery. Also, on October 5, 1924, he consecrated the new church built by the members of the Curitău parish (today Sălăjeni).

In 1925, during the second series of annual canonical visits undertaken by Bishop Iuliu Hossu, he visited 33 parishes and branches in Sălaj County, after which he went on a pilgrimage to Moisei Monastery. He also consecrated the churches in Hășmaș and Cehăluț.

Keywords: *Iuliu Hossu, Greek Catholic bishop, canonical visits, Sălaj County, parishes*

CALENDARUL REFORMAT SĂLĂJEAN LA 100 DE ANI. O PUBLICAȚIE ÎN SLUJBA CULTURII ȘI LECTURII

Prof. László László

THE REFORMED CALENDAR OF SĂLAJ ON ITS 100TH ANNIVERSARY. A PUBLICATION IN THE SERVICE OF CULTURE AND READING

Rezumat: Acum 100 de ani, la Zalău a fost publicat *Szilágysági Református Naptár* (Calendarul Reformat Sălăjean), cu apariție anuală între 1926-1940. A fost un „călindar” multifuncțional, scris de preoți și alți intelectuali, pentru un public destul de larg din provincie. Multifuncțional era în sensul că, pe lângă mesajul religios, oferea cunoștințe generale, informații utile oamenilor, precum și cunoștințe practice și lectură populară.

Seria nouă a calendarului a fost reluată în anul 2005 de Protopopiatul Reformat Șimleu Silvaniei și în condițiile actuale se continuă acest demers editorial. Dintre cele 25 de protopopiate reformate din România, doar cel de la Șimleu Silvaniei are propriul calendar clasic.

În studiu sunt comparate materiale și aspecte ale celor două serii de calendare reformate sălăjene, scoțând în evidență asemănări și deosebiri.

Calendarele au făcut și fac parte din cultura populară tradițională, contribuind la modelarea culturii generale și la formarea de gusturi literare.

Cuvinte-cheie: *calendar, reformat, Șimleu Silvaniei, cultură populară, lectură*

Abstract: 100 years ago, the *Szilágysági Református Naptár* appeared in Zalău (The Reformed Calendar of the Sălaj County), and it was published annually between 1926-1940. This multifunctional calendar was written by priests and other intellectuals for a fairly wide audience in the province. It was considered multifunctional in the sense that, in addition to the religious message, it offered general knowledge, useful information for people, even some practical knowledge and popular reading.

The new series of the calendar was resumed in 2005 by the Reformed Deanery of Șimleu Silvaniei and, under the current conditions, this editorial approach has been continued up to this day. Of the 25 Reformed deaneries in Romania, only the one in the town Șimleu Silvaniei has its own classical calendar.

The study compares materials and aspects of the two series of Reformed calendars from Sălaj County, highlighting similarities and differences.

The calendars were and are still part of traditional popular culture, contributing to the shaping of general culture and the formation of literary tastes.

Keywords: *calendar, reformed, Șimleu Silvaniei, popular culture, reading*

DUPĂ 25 DE ANI DE LA „DESFIINȚARE”. BISERICA GRECO-CATOLICĂ ÎN DOCUMENTELE DEPARTAMENTULUI DE CULTE SĂLAJ

Dr. Dănuț Pop
Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj

25 YEARS AFTER THE "DISSOLUTION". THE GREEK CATHOLIC CHURCH IN THE DOCUMENTS OF THE DEPARTMENT OF RELIGIOUS AFFAIRS OF SĂLAJ

Rezumat: În studiul de față ne-am propus să vedem care a fost situația Bisericii Greco-Catolice din județul Sălaj, la 25 de ani de la scoaterea ei în afara legii. Atât reprezentanții regimului comunist, cât și ierarhii Bisericii Ortodoxe, au considerat că la 1948, prin decretul 358 din 1 decembrie, Biserica Greco-Catolică a încetat să existe. Întrebările pe care ni le-am pus și la care am încercat să răspundem au fost: Putea dispărea o biserică veche de 250 de ani, care a făcut atât de mult bine românilor, atât în plan cultural și educațional, cât și politic și economic, printr-un simplu decret? Care a fost situația în județul Sălaj, unde aproape toți românii făceau parte din rândurile acestei biserici, la 25 de ani după interzicerea ei? În demersul nostru ne-am bazat, ca întotdeauna, pe documentele de arhivă existente în fondul arhivistic Departamentul Cultelor Sălaj.

Cuvinte-cheie: *Biserica Greco-Catolică, Departamentul Cultelor, împuternicit de culte, episcop, preoți reveniți, preoți ortodocși*

Abstract: In this study, we set out to see what the situation was of the Greek Catholic Church in Sălaj County, 25 years after its outlawing. Both the representatives of the communist regime and the hierarchs of the Orthodox Church considered that in 1948, through decree 358 of December 1, the Greek Catholic Church ceased to exist. The questions we asked ourselves and tried to answer were: Could a 250-year-old church, which had done so much good to Romanians, both culturally and educationally, as well as politically and economically, disappear through a simple decree? What was the situation in Sălaj County, where almost all Romanians were part of the ranks of this church, 25 years after its banning? In our approach, we relied, as always, on archival documents, existing in the archival fund of the Sălaj Department of Cults.

Keywords: *Greek Catholic Church, Department of Religious Affairs, authorized representative for religious affairs, bishop, returned priests, Orthodox priests*

BISERICA - INSTANȚĂ MORALĂ. DIVORȚURILE ȘI TRIBUNALELE MATRIMONIALE GRECO-CATOLICE

Dr. Mihaela Sabou
Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj

THE CHURCH AS A MORAL AUTHORITY. DIVORCES AND THE GREEK-CATHOLIC MATRIMONIAL COURTS

Rezumat: Studiul de față relevă rolul bisericii în gestionarea problemelor maritale din comunitățile sălăjene, și, în mare parte, își bazează conținutul pe documente de arhivă aparținând unor fonduri ecleziastice păstrate la Serviciul Județean Sălaj al Arhivelor Naționale. Prin intermediul acestei teme de cercetare ne-am propus să scoatem în evidență atitudinea bisericii față de divorț și, mai cu seamă, modul în care instanțele ecleziastice înțelegeau să soluționeze problemele generate de separarea cuplurilor. Astfel, prin evidențierea unor cazuri instrumentate de către instanțele de mariaj bisericești au fost reliefate diferite motive care conduceau la ruperea cuplurilor, dar și soluțiile identificate de către Tribunalele Matrimoniale pentru a tranșa aceste cauze.

Cuvinte-cheie: *divorț, tribunal, biserică, instanță, căsătorie*

Abstract: The current study highlight the role played by the church in managing marital issues within the communities of the Sălaj County. The research is mostly based on the official documents from the archive belonging to the ecclesiastical funds preserved by the Sălaj County Services of the National Archives. The purpose of this research paper is to shed light over the stance taken by the church when faced with divorce matters. Moreover it also aims to the methods by the ecclesiastical institutions analyze when confronted with the problems generated by the separations of the couples. Therefore, the diverse reasons that lead to the separation of the couples have been emphasized through a detailed analyze conducted over some of the cases solved by the marital institutions of the church. In order to produce a thorough investigation of the phenomenon, the solutions offered by the Matrimonial Courts have also been investigated.

Keywords: *divorce, court, church, instance, marriage*

BISERICA REFORMATĂ DIN ZALĂU, CEA MAI MARE DIN EUROPA DE EST

Daniel Mureșan
Asociația Colecționarilor din Sălaj

THE REFORMED CHURCH FROM ZALĂU, THE LARGEST IN EASTERN EUROPE

Rezumat: Lucrarea de față prezintă trecutul Bisericii Reformate din Zalău, marcat de invazii, conflicte confesionale, incendii și distrugerii succesive. Deși comunitatea reformată devine majoritară în secolul al XVI-lea, stabilitatea religioasă este atinsă abia după respingerea atacurilor catolice din secolul al XVIII-lea. Extinderile arhitecturale din perioada 1780-1797 și amenajările ulterioare nu reușesc să oprească degradarea structurii, motiv pentru care biserica este reconstruită aproape integral în 1906, păstrându-se doar turnul vechi. Actuala clădire, cu stil eclectic predominant baroc-neoclasic, este una dintre cele mai mari biserici reformate din Europa de Est. Patrimoniul include Biblia de la Oradea (1601), inscripții și elemente arhitectonice din secolele XVI-XVIII. În prezent, deși este un monument de importanță majoră, biserica se confruntă cu probleme de conservare și lipsa infrastructurii turistice adecvate.

Cuvinte-cheie: *Zalău, Biserica Reformată, eclectic, construcție de piatră, patrimoniu*

Abstract: This paper presents the past of the Reformed Church in Zalău, marked by invasions, confessional conflicts, fires and successive destructions. Although the Reformed community became the majority in the 16th century, religious stability was achieved only after the repulsion of Catholic attacks in the 18th century. The architectural extensions from 1780-1797 and subsequent improvements failed to stop the degradation of the structure, which is why the church was almost completely rebuilt in 1906, preserving only the old tower. The current building, with an eclectic style predominantly Baroque-Neoclassical, is one of the largest Reformed churches in Eastern Europe. The heritage includes the The Bible from Oradea (1601), inscriptions and architectural elements from the 16th-18th centuries. Currently, although it is a monument of major importance, the church faces conservation problems and the lack of adequate tourist infrastructure.

Keywords: *Zalău, Reformed Church, eclectic, stone construction, heritage*

Etnografie și comunitate: deschideri culturale

FOTOGRAFIA ANTROPOLOGICĂ – O DESCHIDERE SPRE STUDIUL ETNOGRAFIC AL PEISAJULUI CULTURAL (CAZUL MUZEULUI SATULUI BĂNĂȚEAN TIMIȘOARA) (partea a II-a)

Dr. Borco Ilin
Muzeul Satului Bănățean Timișoara

ANTHROPOLOGICAL PHOTOGRAPHY – AN OPENING TO THE ETHNOGRAPHIC STUDY OF THE CULTURAL LANDSCAPE (THE CASE OF THE BĂNĂȚEAN VILLAGE MUSEUM TIMIȘOARA) (part II)

Rezumat: UNESCO definește peisajul cultural ca reprezentare combinată a operei naturii și a omului. De cele mai multe ori, legătura cu un eveniment sau proces cu valoare autohtonă conferă peisajului cultural valoare estetică și culturală, dar și intangibilă (de patrimoniu imaterial) și simbolică. Este firească, așadar, dimensiunea identitară (chiar cu accente de mândrie pentru comunitate), mai ales că, de obicei, comunitatea îl consideră un fel de moștenire culturală transmisă de generații, care conferă valoare spirituală spațiului respectiv.

Desigur, în completare, după ce este identificat, definit și asumat, peisajul cultural este exploatat din perspective multiple: economic, turistic, patrimonial, antreprenorial, dar și didactic (reper de învățare pentru tineri).

Un sat conservat cel puțin parțial la nivel de sat tradițional, bine definit identitar, sau reconstituirea unui astfel de sat, ca muzeu vizitabil, întrunește toate calitățile unui peisaj cultural: combină acțiunea naturală și acțiunea umană, are valoare estetică ridicată, i se alocă valoare simbolică, are caracter istoric, este un reper de patrimoniu material și imaterial.

Cu certitudine, Muzeul Satului Bănățean Timișoara reconstituie un astfel de peisaj cultural în interiorul său, integrându-se perfect în ceea ce țărănul numește, umanizând la maximum, „loc”, în opoziție cu „spațiul” orășeanului.

Abstract: UNESCO defines the cultural landscape as the combined representation of the work of nature and man. Most of the time, the connection with an event or process with local value gives the cultural landscape aesthetic and cultural value, as well as intangible (intangible heritage) and symbolic value. It is natural, therefore, the identity dimension (even with hand accents for the community), especially since usually the community generates it as a kind of transmitted cultural heritage, which gives spiritual value to the respective space.

Of course, in addition, after it is identified, defined and assumed, the cultural landscape is exploited from multiple perspectives: economic, touristic, patrimonial, entrepreneurial but also didactic (learning landmark for young people).

A village preserved at least partially at the level of a traditional village, with a well-defined identity, or the reconstitution of such a village, as a visitable museum, meets all the qualities of a cultural landscape: it combines natural action and human action, it has high aesthetic value, it is assigned value . symbolic, it has a historical character, it is a landmark of material and immaterial heritage.

With certainty, the Timișoara Bănățean Village Museum reconstructs such a cultural landscape within itself, perfectly integrating into what the peasant calls, humanizing to the maximum, "place", in opposition to the "space" of the city dweller.

Cuvinte-cheie: *peisaj cultural, patrimoniu*

Keywords: *cultural landscape, cultural her-*

cultural, sat tradițional, muzeu al satului, antropologie culturală, antropologie vizuală, fotografie etnografică

itage, traditional village, village museum, cultural anthropology, visual anthropology, ethnographic photography

BUCĂTĂRII ȘI BUCĂTĂRESE. OBSERVAȚII SĂLĂJENE PENTRU UN STUDIU DE ANTROPOLOGIE ALIMENTARĂ

Dr. Camelia Burghele
Muzeul Județean de Istorie și Artă - Zalău

KITCHENS AND COOKS. OBSERVATIONS FROM SĂLAJ FOR A STUDY OF FOOD ANTHROPOLOGY

Rezumat: Să vorbești despre bucătăria țărănească, țărâna - bucătăreasă, rețete de mâncăruri cotidiene sau de sărbătoare (multe cu valoare rituală), tehnici și practici alimentare ori cutume gastronomice înseamnă, de fapt, să rememorezi istorii despre locul ocupat de gătit în satul tradițional, ce însemna să gătești, cum găteau femeile, ce greutăți aveau, cum gestionau mâncarea fără frigider, despre logistica gătitului - sobă, cuptor, oale, dar și recipiente pentru păstrare și transportul mâncării la câmp, însă și despre legătura bucătărie - gătit - femeie; înseamnă, apoi, să înțelegi că gătitul era o probă de eligibilitate pentru fata care urma să se căsătorească sau să vorbești despre marile provocări ale pregătirii mesei într-o casă de cele mai multe ori săracă: drămuitul materiilor prime și sațietatea mâncării, absolut necesară pentru cineva care practica aproape întreaga zi munca fizică.

Cu adevărat, în satul tradițional, „locul femeii era la bucătărie”; ipostazele femeie - gospodină - bucătăreasă erau congruente: femeia dădea viață bucătăriei, iar gătitul o legitima, dând femeii, oarecum, și o marcă de putere. Cum spuneam, provocările erau multe și grele: să gătească mâncare bună din ingrediente puține, să facă mâncare sățioasă (chiar dacă era, deseori, de post), să gestioneze bine timpul preparării mesei... dar acest *know how* era un soi de „setare implicită”, de predestinare a femeii la bucătărie.

Cuvinte-cheie: sat tradițional, antropologie alimentară, bucătărie, femei, povești culinare

Abstract: Talking about peasant cuisine, the peasant woman - cook, recipes for everyday or festive dishes (many with ritual value), food techniques and practices or gastronomic customs actually means recalling stories about the place occupied by cooking in the traditional village, what it meant to cook, how women cooked, what difficulties they had, how they managed food without a refrigerator, about the logistics of cooking - stove, oven, pots, but also containers for storing and transporting food to the field, but also about the connection between kitchen - cooking - woman; it also means understanding that cooking was a test of eligibility for the girl who was about to get married or talking about the great challenges of preparing a meal in a house that was often poor: the search for raw materials and the satiety of the food, absolutely necessary for someone who practiced physical labor almost all day.

Truly, in the traditional village, "a woman's place was in the kitchen"; the hypostases of woman - housewife - cook were congruent: the woman gave life to the kitchen and cooking legitimized it, giving the woman, in a way, a mark of power. As I said, the challenges were many and difficult: to cook good food from few ingredients, to make filling food (even if it was often for fasting), to manage the time of preparing the meal well... but this know-how was a kind of "default setting", of the predestination of the woman in the kitchen.

Keywords: traditional village, food anthropology, kitchen, women, cooking stories

SĂRBĂTOAREA RUSALIILOR ÎN COMUNITĂȚILE SĂLĂJENE. ELEMENTE RITUALE ȘI EVOLUȚII SOCIOCULTURALE

Muzeograf Olimpia Mureșan
Muzeul Județean de Istorie și Artă – Zalău

THE CELEBRATION OF PENTECOST IN THE COMMUNITIES OF SĂLAJ. RITUAL ELEMENTS AND SOCIO-CULTURAL EVOLUTIONS

Rezumat: Lucrarea de față analizează sărbătoarea Rusaliilor în comunitățile din Sălaj, punând accent pe manifestările rituale, credințele populare și valențele comunitare asociate acestui moment din calendarul religios și agrar. Rusaliile, marcând pogorârea Sfântului Duh, sunt reinterpretate în spațiul sălăjean printr-un ansamblu de practici sincretice, în care elementele creștine coexistă cu tradiții precreștine. Studiul urmărește, printr-o abordare etnografică, modul în care sărbătoarea este integrată în viața comunităților rurale, cu accent pe obiceiuri precum sfințirea apelor, împodobirea caselor cu ramuri de tei sau ritualurile menite să alunge spiritele rele (cunoscute în zonă ca „iele” sau „Rusalii”).

Lucrarea se bazează pe cercetare de teren în mai multe localități din Sălaj, utilizând metode calitative precum interviul etnografic și observația directă. Rezultatele evidențiază caracterul profund comunitar al sărbătorii, dar și rolul pe care îl joacă în menținerea coeziunii sociale și a memoriei colective. În paralel, se analizează impactul modernizării și al migrației asupra continuității acestor practici. De asemenea, lucrarea subliniază modul în care sărbătoarea este percepută de diferite generații, reflectând transformările identitare ale comunităților locale. Rusaliile în Sălaj nu se reduc la o simplă celebrare religioasă, ci se constituie într-un moment de reafirmare simbolică a legăturii dintre om, natură și sacru, evidențiind specificul cultural regional într-un context de tranziție.

Cuvinte-cheie: *Rusalii, manifestări rituale, credințe populare, cercetare de teren, evoluții socio-culturale*

Abstract: This paper analyzes the celebration of Pentecost in the communities of Sălaj, focusing on the ritual manifestations, popular beliefs and community values associated with this moment in the religious and agrarian calendar. Pentecost, marking the descent of the Holy Spirit, is reinterpreted in the Sălaj area through a set of syncretic practices, in which Christian elements coexist with pre-Christian traditions. The study follows, through an ethnographic approach, the way in which the celebration is integrated into the life of rural communities, with an emphasis on customs such as the sanctification of waters, the decoration of houses with linden branches or the rituals intended to drive away evil spirits (known in the area as "iele" or "Rusalii").

The paper is based on field research in several localities in Sălaj, using qualitative methods such as ethnographic interview and direct observation. The results highlight the deeply communal nature of the celebration, but also the role it plays in maintaining social cohesion and collective memory. In parallel, the impact of modernization and migration on the continuity of these practices is analyzed. The paper also highlights the way in which the celebration is perceived by different generations, reflecting the identity transformations of local communities. Pentecost in Sălaj is not reduced to a simple religious celebration, but constitutes a moment of symbolic reaffirmation of the connection between man, nature and the sacred, highlighting the regional cultural specificity in a context of transition.

Keywords: *Pentecost, ritual manifestations, popular beliefs, field research, sociocultural developments*

TRADIȚIILE PE ÎNȚELESUL COPIILOR
- ACTIVITĂȚI DERULATE LA CERCUL DE MUZEOLOGIE
DE LA PALATUL COPIILOR ZALĂU -
STRUCTURA CLUBUL COPIILOR CEHU SILVANIEI -

Prof. Andrei Burghela
Palatul Copiilor Zalău - Structura Clubul Copiilor Cehu Silvaniei

TRADITIONS IN THE CHILDREN'S MEANING
- ACTIVITIES CARRIED OUT AT THE MUSEOLOGY CIRCLE AT THE ZALĂU
CHILDREN'S PALACE - STRUCTURE OF THE CEHU SILVANIEI CHILDREN'S CLUB -

Rezumat: Chiar dacă uneori par plictisitoare, depășite ori învechite, unele dintre tradițiile populare românești trăiesc și azi, în ciuda modernizării vieții cotidiene și al asaltului nivelator al civilizației contemporane care se face tot mai simțit în viața noastră, a tuturor, inclusiv a copiilor care participă la Cercul de Muzeologie.

S-a dovedit în ultimii ani că educația prin patrimoniu este extrem de importantă și trebuie făcută în școli și în alte instituții care au în centrul activității lor educația copiilor.

Activitățile pe care le derulăm la Cercul de Muzeologie și care sunt un fel de mici lecții de patrimoniu pentru înțelegerea unor copii care, de cele mai multe ori, au vârste mici, au ca scop final implicarea în refacerea punților pierdute și valorizarea identitară locală prin patrimoniul cultural, conștientizarea importanței artei în educație și a valorificării potențialului acesteia, precum și stimularea unui sentiment de respect al copiilor față de istorie, tradiții și datini locale.

Cuvinte-cheie: *tradiții, muzeologie, educație, patrimoniu, Clubul Copiilor Cehu Silvaniei*

Abstract: Even if it sometimes seems boring, outdated or outdated, some of the Romanian folk traditions still live today, despite the modernization of daily life and even if the leveling assault of contemporary civilization is increasingly felt in our lives, everyone's, including the children who participate in the Museology Circle.

It has been proven in recent years that heritage education is extremely important and must be carried out in schools and other institutions that have children's education at the center of their activity.

The activities we carry out at the Museology Circle, which are a kind of small heritage lessons for understanding children who are, most often, young, have as their ultimate goal involvement in rebuilding lost bridges and valorizing local identity through cultural heritage, raising awareness of the importance of art in education and the valorization of its potential, as well as stimulating a sense of respect in children towards history, traditions and local customs.

Keywords: *traditions, museology, education, heritage, Cehu Silvaniei Children's Club*

ONOMASTICA RURALĂ ÎN SĂLAJ. STUDIU DE CAZ: ȘOIMUȘ 1850-1916

Drd. Anca-Maria Mălăia
Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie și Filosofie

RURAL ONOMASTICS IN SĂLAJ. CASE STUDY: ȘOIMUȘ 1850-1916

Rezumat: Între anii 1850-1916, registrele de botez din satul Șoimuș (Sălaj) atestă o varietate de nume de familie și prenume care conturează identitatea comunității locale. Frecvența și simbolistica numelor reflectă atât tradițiile religioase și continuitatea modelelor culturale, cât și influențele lingvistice și etnice româno-maghiare. Antroponimia devine astfel o mărturie a memoriei colective și un indicator al structurilor sociale din mediul rural transilvănean al Epocii Moderne.

Cuvinte-cheie: antroponimie, nume de familie, prenume, Șoimuș, botez

Abstract: Between 1850 and 1916, the baptismal registers of village of Șoimuș (Sălaj) record a wide range of family and given names that shaped the local community's identity. The frequency and symbolism of names reflect both religious traditions and the continuity of cultural patterns, as well as Romanian-Hungarian linguistic and ethnic influences. Anthroponymy becomes a testimony of collective memory and an indicator of social structures within the Transilvanian rural world of the Modern Era.

Keywords: anthroponymy, family names, given names, Șoimuș, baptism